

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ՉԵԶՈՔ ՍԵՌԻ ԲԱՅԵՐԻ ՊԱՐԱԳԱԱՌՈՒԹՅՈՒՆԸ

DOI: 10.24234/journalforarmenianstudies.v2i65.101

ԱՍՓՈՓՈՒՄ

Հոդվածում քննվում է ժամանակակից հայերենի չեզոք սեռի բայերի արժույթի դրսևորումներից մեկը՝ պարագաառությունը, որն առայսօր ուսումնասիրության առարկա չի դարձել: Դրանով էլ պայմանավորված է աշխատանքի արդիականությունը:

Չեզոք սեռի բայերի պարագաառական արժույթի ուսումնասիրությունը հնարավորություն կտա առավել ամբողջական պատկերացում կազմելու չեզոք սեռի ոչ միայն դիմավոր, այլև անդեմ բայերի կապակցական հնարավորությունների մասին:

Ժամանակակից հայերենի չեզոք սեռի բայերից քննության են ենթարկվում միայն այն բայերը, որոնք կարող են պարագա լրացում կամ լրացումներ ենթադրել և պահանջել ուժեղ կառավարման եղանակի թե՛ անմիջական և թե՛ միջնորդական տեսակներով: Առդրության և թույլ կառավարման եղանակներով իրականացող *չեզոք սեռի բայ-պարագա լրացում* կապակցությունները պարագաառության ուսումնասիրության տեսանկյունից հետաքրքրություն չեն ներկայացնում:

Ժամանակակից հայերենի չեզոք սեռի բայերի պարագաառական արժույթի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ ոչ բոլոր բայերն են պարագաառու: Ավելի շատ են այն չեզոք սեռի բայերը, որոնք զուրկ են պարագաառական արժույթից: Վերջիններիս մի մասն առանձնանում է խնդրառական արժույթով, իսկ մի մասն էլ ոչ խնդրառու է և ոչ էլ պարագաառու: Հոդվածի վերջում արել ենք շարադրանքի տեսական դրույթներից բխող մի շարք եզրակացություններ:

Բանալի բառեր և բառակապակցություններ. արժույթ, միարժույթ չեզոք սեռի բայեր, եռարժույթ չեզոք սեռի բայեր, կապակցելիություն, կառավարում,

անմիջական կառավարում, միջնորդական կառավարում, կապական կառույց:

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Անդրադառնալով ժամանակակից հայերենի բայի պարագաառությանը՝ Գ. Ջահուկյանը նշում է, որ պարագաները ցույց են տալիս «ենթակայի գործողությունը այս կամ այն կողմից բնութագրող առարկաներ ու հանգամանքներ» (**Ջահուկյան Գ., 1974**): Լեզվաբանը պարագա է համարում այն լրացումները, որոնց «գործառությունը կարող է կատարել որևէ մակբայ (այն կարելի է փոխարինել մակբայով)» (**Ջահուկյան Գ., 1974**):

Հայտնի է, որ ժամանակակից հայերենում պարագաառությունն իրականանում է կառավարման և առդրության եղանակներով: Առդրության եղանակով պարագա լրացման և բայով արտահայտված լրացյալի կապակցությունը արժույթի տեսանկյունից հետաքրքրություն չի ներկայացնում, քանի որ տվյալ պարագա լրացումը լրացյալի կողմից պարտադիր կերպով չի ենթադրվում և հարկ եղած դեպքում չի կարող բառային արտահայտություն ունենալ: Նույն հիմնավորմամբ պարագաառական արժույթի տեսանկյունից կարևոր չեն նաև թույլ կառավարմամբ կապակցվող պարագաները:

Պայմանավորված բայիմաստով՝ չեզոք սեռի մի շարք բայեր առանձնանում են պարտադիր պարագաառությամբ, որն իրականանում է ուժեղ կառավարման եղանակով: Ժամանակակից հայերենում վերջինիս արտահայտման միջոցներն են հոլովաձևերը և/կամ նրանց հետ գործածվող կապերն ու կապական բառերը, որոնցով ձևավորվում են տարածական, ժամանակային, նպատակային, պատճառային, հիմունքի, զիջման, ձևի, չափի պարագայական հարաբերություններ (**Աբրահամյան Ս., Առաքելյան Վ., Քոսյան Վ., 1979**):

Ժամանակակից հայերենի չեզոք սեռի բայերի քննությունը մեզ բերում է այն հետևության, որ պարագաառական արժույթի դրսևորումներ են «*չեզոք սեռի բայ - տեղի պարագա*» կաղապարով արտահայտված այն կապակցությունները, որոնք իրականանում են ուժեղ կառավարման եղանակի թե՛ անմիջական և թե՛ միջնորդական տեսակներով:

Կախված ենթադրվող տեղի պարագա գործորդների /ակտանտների/ քանակից՝

ժամանակակից հայերենի չեզոք սեռի բայերը բաժանվում են երկու խմբի.

1. պարագաառու բայեր,
2. պարագաառությամբ արժութագուրկ բայեր:

Երկու խմբի են բաժանվում նաև պարագաառու չեզոք սեռի բայերը.

- 1.1. պարագաառությամբ միարժույթ բայեր,
- 1.2. պարագաառությամբ եռարժույթ բայեր:

Սույն հոդվածում առանձին բաժիններով կներկայացնենք ժամանակակից հայերենի վերոնշյալ խմբերով առանձնացող դիմավոր և անդեմ բայերի կապակցելիական հնարավորությունները՝ ըստ կառավարման անմիջական և միջնորդական տեսակների:

ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Աշխատանքը կատարել ենք նկարագրական, վերլուծական, համադրական մեթոդներով:

ՔՆՆԱՐԿՈՒՄ

Ա. Պարագաառությամբ միարժույթ չեզոք սեռի բայեր: Պարագաառությամբ միարժույթ չեզոք սեռի բայերից են՝ *աշխատել, ապրել, բազմել, բնակվել, եմ, թառել, լինել, կանգնել, մնալ, նստել, նստոտել, չոքել, պառկել, քարանալ, քնել* և այլն: Օրինակ՝ Մի աղջիկ էր նա, *ապրում էր Իրանում* (http://eanc.net/EANC/search/?interface_language=am): Կանգնած էին զինվորներն ու քահանան, Գունատ ու լուռ *կանգնած էին նրա մոտ* (Տերյան Վ., 1973): և այլն:

Ինչպես վկայում են բերված օրինակները, պարագաառությամբ միարժույթ չեզոք սեռի բայերը գերազանցապես ցույց են տալիս դադար:

Միարժույթ պարագաառության դեպքում առկա է *«չեզոք սեռի բայ – բուն տեղի պարագա»* կադապարը, որն իրականանում է՝

1. անմիջական կառավարման եղանակով,
2. միջնորդական կառավարման եղանակով:

Ա.1. Անմիջական կառավարմամբ միարժույթ պարագաառություն:

Անմիջական կառավարման եղանակով պարագաառությամբ միարժույթ չեզոք սեռի բայերի պահանջած բուն տեղի պարագան կարող է արտահայտվել տրական,

հայցական կամ ներգոյական հոլովով, ինչպես՝ ա) տրական հոլովով՝ Ինքնամոռաց՝ վազ *են* տալիս Ու *նստոտում գետնին, քարին*

(http://eanc.net/EANC/search/?interface_language=am), բ) Հայցական հոլովով՝ Փքված հնդկահավի նման Բարխուդարը մոտեցավ աստյան քարին, *կանգնեց* մելիքների համար նշանակված *տեղը* (http://eanc.net/EANC/search/?interface_language=am), գ) Ներգոյական հոլովով՝ *Անտառում* ամպի ծվեններ *կային*, Կապույտ մշուշներ *կային անտառում* (Սահյան Հ., 1967):

Ա.2. Միջնորդական կառավարմամբ միարժույթ պարագաատություն: Դադար ցույց տվող վերոնշյալ չեզոք սեռի՝ պարագաատությամբ միարժույթ բայերը կարող են պահանջել նաև պարտադիր կերպով ենթադրվող, սակայն արդեն միջնորդական կառավարման եղանակով կապակցված բուն տեղի պարագաներ՝ արտահայտված կապվող բառերի և մի շարք կապերի կապակցությամբ, որոնցից են՝

Դեմ՝ Ահա նստած ես տան դեմ ու կանաչած թթենին Դեմքիդ ստվեր է գցել, մայր իմ անուշ ու անզին (Չարենց Ե., 1955): *Տակ՝ նա ժայռի տակ պառկեց* (http://eanc.net/EANC/search/?interface_language=am):

Բ. Պարագաատությամբ եռարժույթ չեզոք սեռի բայեր: Սովորաբար պարագաատությամբ եռարժույթ են ժամանակակից հայերենի՝ չեզոք սեռի՝ ընթացք ցույց տվող բայերը. Դրանցից են՝ *անցնել, արշավել, բարձրանալ, գալ, գահավիժել, գնալ, երթնեկել, ընկնել, թռչել, ժամանել, իջնել, վազել, վերադառնալ, ցատկել* և այլն: Որպես կանոն, այդ բայերը կարող են միաժամանակ ենթադրել և անհրաժեշտության դեպքում պահանջել սկզբնակետի¹ անցման և վերջնակետի² տեղի պարագաներ:

Մեր ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ հազվադեպ են այն նախադասությունները, որոնցում նշված պարագաները միաժամանակ ունեն բառային արտահայտություն և ներկայացնում են ուժեղ կառավարման միևնույն տեսակը: Բերենք միայն անմիջական կառավարման եղանակով սկզբնակետի,

¹ Կոչվում է նաև *ելման տեղի պարագա* (Առաքելյան Վ., 1958, Ասատրյան Մ., 1987, Գյուլբուդաղյան Ս. 1988):

² Կոչվում է նաև *ուղևորման տեղի պարագա* (Առաքելյան Վ., 1958, Ասատրյան Մ., 1987, Գյուլբուդաղյան Ս., 1988):

անցման և վերջնակետի տեղի պարագաների միաժամանակ կիրառության մեզ հանդիպած եզակի նախադասությունը՝ *Այդտեղից նրանք նեղ աստիճաններով բարձրացան երկրորդ հարկի երկար միջանցքը* (http://eanc.net/EANC/search/?interface_language=am):

Սակավաթիվ են նաև այն նախադասությունները, որոնցում նշված պարագաները միաժամանակ ունեն բառային արտահայտություն և ներկայացնում են ուժեղ կառավարման անմիջական և միջնորդական տեսակները: Օրինակ՝ *Լեռնանցքից* Պուշկինը կարճ *ճանապարհով իջնում է դեպի Ղշլաղ* (այժմ՝ Ժդանով) *գյուղը* (http://eanc.net/EANC/search/?interface_language=am): Քարե *արևի մոտից* ոլորապտույտ *արահետով բարձրանում ենք դեպի Ամբերդ* (http://eanc.net/EANC/search/?interface_language=am): Հետևաբար ստորև կներկայացնենք պարագաառությամբ եռարժույթ բայերի կապակցելիության առանձին դրսևորումները:

Ավելի հաճախադեպ են այն նախադասությունները, որոնցում վերոնշյալ և նրանց շարքը դասվող՝ պարագաառությամբ եռարժույթ չեզոք սեռի բայերը պարտադիր կերպով պահանջում են ենթադրվող պարագաներից մեկը՝ Օրինակ՝ *քաղաքի կողմից* մի կառք *եկավ*

(http://eanc.net/EANC/search/?interface_language=am): Գնում էինք երգելով, *անցնում էինք* Նիկոլ փեսայի *տան մոտով*

(http://eanc.net/EANC/search/?interface_language=am):

Ինչպես նկատելի է, եռարժույթ պարագաառության դեպքում առկա է «*չեզոք սեռի բայ – սկզբնակետի տեղի պարագա – անցման տեղի պարագա և վերջնակետի տեղի պարագա*» կաղապարը, որն իրականանում է՝

1. Անմիջական կառավարման եղանակով,
2. Միջնորդական կառավարման եղանակով:

Բ.1. Անմիջական կառավարմամբ եռարժույթ պարագաառություն:

Անմիջական կառավարման եղանակով պահահջվող սկզբնակետի, անցման և վերջնակետի տեղի պարագաները կարող են չհիշատակվել՝ պայմանավորված

տարբեր հանգամանքներով (չիմանալը, չկարևորելը, ինքնըստինքյան ենթադրվելը և այլն): Այդ է պատճառը, որ, նայած խոսքային իրավիճակին կամ հեղինակի հայեցողությանը, անմիջական կառավարմամբ եռարժույթ պարագաառությամբ բնութագրվող չեզոք սեռի բայերը պարտադիր կերպով ենթադրում և պահանջում են՝ կա՛մ սկզբնակետի տեղի պարագա՝ արտահայտված բացառականով, օրինակ՝ Նա մեկնեց քաղաքից (<http://eanc.net/EANC/search/?interface language=am>), կա՛մ վերջնակետի տեղի պարագա՝ արտահայտված՝ա) տրականով՝ նախիրն աննկատելի *մոտենում էր գետակին* (Ջորյան Ս., 1977), բ) հայցականով՝ Բարձրացավ ու *քայլեց տուն* (<http://eanc.net/EANC/search/?interface language=am>):

Բ.2. Միջնորդական կառավարմամբ եռարժույթ պարագաառություն:

Ընթացք ցույց տվող չեզոք սեռի՝ վերոնշյալ բայերը կարող են պահանջել նաև պարտադիր կերպով ենթադրվող, սակայն արդեն միջնորդական կառավարման եղանակով կապակցված սկզբնակետի, անցման և վերջնակետի տեղի պարագաներ:

Նայած խոսքային իրադրությանը կամ հեղինակի հայեցողությանը՝ այս դեպքում ևս պարագաառությամբ եռարժույթ չեզոք սեռի նույն բայի (օրինակ՝ *իջնել*) հետ սովորաբար բառային արտահայտություն է ստանում նշված տեղի պարագաներից մեկը, որը տվյալ իրադրության մեջ կարևորվում է: Հմմտ. հետևյալ նախադասությունները՝ Աղջիկները լուսնի հետ երգելով *իջնում էին* կոլխոզի *հանդերից* (սկզբնակետի տեղի պարագա).... (Մաթևոսյան Հ., 1985) // Ասյան ցտեսություն ասեց Սաքանին, ձեռք տվավ և *իջավ ճանապարհով* (անցման տեղի պարագա) (Բակունց Ա., 1986) // Մեկ այլ խոսքային իրավիճակում կարող են կարևորվել պարագաառությամբ եռարժույթ չեզոք սեռի նույն բայի (օրինակ՝ *իջնել*) կողմից պահանջվող վերոնշյալ տեղի պարագաներից երկուսը: Հմմտ. հետևյալ նախադասությունները՝ Ալվառինջ գյուղի *սարից իջանք դաշտ* (սկզբնակետի և վերջնակետի տեղի պարագաներ) (<http://eanc.net/EANC/search/?interface language=am>) //.... չորսս էլ նեղ *արահետով իջանք դեպի ձորը* (անցման և վերջնակետի տեղի պարագաներ) (<http://eanc.net/EANC/search/?interface language=am>):

Ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ ավելի հաճախ, պայմանավորված խոսքային տարբեր իրավիճակներով և խոսողի սուբյեկտիվ մոտեցմամբ, այս դեպքում ևս միևնույն նախադասության մեջ սկզբնակետի, անցման և վերջնակետի տեղի պարագաներից բառային արտահայտություն կարող է ստանալ միայն մեկը, որը տվյալ դեպքում կարևորվում է խոսողի կամ խոսքի հեղինակի կողմից:

Նշենք, որ խոսքային տարբեր իրավիճակներում նախընտրելի կարող է լինել նշված պարագա գործորդներից /ակտանտներից /ամեն մեկը:

Սկզբնակետի տեղի պարագան արտահայտվում է հետևյալ կապերի մասնակցությամբ. *Կողմից՝ Դպրոցի կողմից մեզ մոտեցավ Թեֆֆիկը* (http://eanc.net/EANC/search/?interface_language=am): *Հետևից՝* հոռոմները *տան հետևից*, ցածրիկ մի դռնից դուրս գալով, *վազում էին* (Զորյան Ս., 1983): *Տակից՝* նոր թխած լավաշ հացի բույր *է ելնում սրահի կամարների տակից* (http://eanc.net/EANC/search/?interface_language=am):

Նշենք, որ միջնորդական կառավարմամբ սկզբնակետի տեղի պարագան գերազանցապես կազմվում է բացառական հոլովաձև ունեցող կապերի միջոցով:

Անցման տեղի պարագան արտահայտվում է հետևյալ կապերի մասնակցությամբ. *մոտից՝* Տղամարդիկ մի քիչ զարմացան, *եկեղեցու մոտից անցնելիս* սկսեցին ոտները կախ զցել (http://eanc.net/EANC/search/?interface_language=am): *Վրայից՝* Ծերունի գիտնականը *ցատկեց* փոքրիկ *առվակի վրայից* (http://eanc.net/EANC/search/?interface_language=am): *Միջով՝ քայլում էին* նրանք ձյունախառն *ցեխերի միջով* (Զորյան Ս., 1980):

Միջնորդական կառավարմամբ անցման տեղի պարագան հիմնականում կազմվում է տեղանիշ կապերի գործիական հոլովով:

Վերջնակետի տեղի պարագան արտահայտվում է հետևյալ կապերի մասնակցությամբ. *Մեջ՝* Փայտը ուղիղ *ձեռքերիս մեջ ընկավ* (http://eanc.net/EANC/search/?interface_language=am): *Վրա՝* — Թշնամի՜ չգայիք մեր *տան վրա ...* -նրա ծղրտոցը թռավ մարդկանց գլխի վրայով

(<http://eanc.net/EANC/search/?interface language=am>) և այլն:

Ինչպես նշեցինք, մեկ այլ խոսքային իրադրության մեջ վերոնշյալ երեք պարագա գործորդներից միևնույն նախադասության կազմում կարող են կարևորվել երկուսը, մասնավորապես՝ ա) սկզբնակետի և վերջնակետի տեղի պարագաները: Օրինակ՝ Ասում է և ճարպիկ ուսուցիչը մի *քարից մյուսի վրա ցատկում* (Բակունց Ա., 1979), բ) Անցման և վերջնակետի տեղի պարագաները: Օրինակ՝ Յահին *աթոռների միջով քայլեց դեպի բեմ* (<http://eanc.net/EANC/search/?interface language=am>), գ) Սկզբնակետի և անցման տեղի պարագաները: Օրինակ՝գորավարը փայտե ճոճոան *աստիճաններով իջավ պատշգամբից*

(<http://eanc.net/EANC/search/?interface language=am>) և այլն:

Պայմանավորված տվյալ խոսքային իրավիճակով՝

1. չհիշատակված երկու տեղի պարագաները ավելի հաճախ ենթադրվում են, և դրանք կարելի է վերականգնել: Օրինակ՝ «Ես մեկնում եմ *գյուղ*» (<http://eanc.net/EANC/search/?interface language=am>) նախադասության հեղինակին հայտնի են և՛ սկզբնակետի, և՛ անցման տեղի պարագաները, սակայն խոսքի մեջ նա դրանք չի կարևորում և չի հիշատակում:

2. Մի շարք նախադասություններում չհիշատակված երկու տեղի պարագաներից մեկը ենթադրվում է, և կարելի է վերականգնել, իսկ մյուսը՝ ոչ: Այսպես՝ «Արևի տակ իրիկնային, իրիկնային հրով վառված՝ Այդ հին դաշտում կռվում էին ամբոխները խելագարված: *Քաղաքներից ու գյուղերից, ստեպներից* հեռու ու մոտ՝ Եկել էին նրանք նորից՝ հուսավառված ու կրակոտ» (Չաբենց Ե., 1955) բանաստեղծական տողերում կարևորվում է միայն սկզբնակետի ակտանտը, վերջնակետի ակտանտը ենթադրվում է, և անհրաժեշտության դեպքում կարելի է վերականգնել (*այդ հին դաշտը*), իսկ անցման պարագա ակտանտը չի կարևորվում և չի ենթադրվում:

3. Որոշ նախադասություններում չհիշատակված երկու տեղի պարագաները որոշակիորեն չեն ենթադրվում, և հնարավոր չէ վերականգնել: Այսպես՝ «Խոր սուզվեցին *ակն* աղբյուրի, Մըտան *կաղնին* հաստաբուն» (Թումանյան Հ., 1989)

նախադասության մեջ սկզբնական տեղի պարագան ենթադրվում է, քանի որ այն նախապես հիշատակվել է (Փերիները *սարի գրլիին* Հավաքվեցին գիշերով) (Թումանյան Հ., 1989), մինչդեռ անցման տեղի պարագան տվյալ իրադրության մեջ չի ենթադրվում:

Առանձին դեպքերում նույն բայը կարող է պահանջել տարբեր հոլովներով, բայց քերականական նույն իմաստն արտահայտող տեղի պարագա: Հմմտ. Ղեյլանի ծուխը թե *երկինք* ելներ, *Աստղերին հասներ*՝ այնպես լույս չկար (<http://eanc.net/EANC/search/?interface language=am>)//Առաջին խումբը՝ առանց ընդհանուր ջարդի, *հասավ Երզնկա* (<http://eanc.net/EANC/search/?interface language=am>):

Հատկանշական է, որ որոշ կապային կառույցներ, գործածվելով տարբեր բայերի պահանջով, արտահայտում են տարբեր տեղի պարագայական իմաստներ: Այս հարցում ևս էական դեր ունի այս կամ այն բայի բառիմաստը: Այսպես՝ *վրա* կապը դադար ցույց տվող, այսինքն՝ պարագաառությամբ միարժույթ բայերի պահանջով արտահայտում է բուն տեղի պարագայի քերականական իմաստ՝ այդ նույն *դեզի վրա պառկել է* Սոնան (Բակունց Ա., 1976), մինչդեռ ընթացք անվանող այսինքն՝ պարագաառությամբ եռարժույթ բայերի պահանջով՝ վերջնական տեղի պարագայի քերականական իմաստ՝ նա ցանկապատի արանքով ներս մտավ այգին, *բարձրացավ ծառի վրա* (<http://eanc.net/EANC/search/?interface language=am>):

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Քննությունից պարզվում է, որ չհաշված որոշ բացառություններ՝ ժամանակակից հայերենի չեզոք սեռի պարագաառու բայերը ենթադրում և պահանջում են տեղի պարագա կամ պարագաներ:

Չեզոք սեռի՝ տեղի պարագաառու բայերը բաժանվում են երկու խմբի՝ ա) պարագաառությամբ միարժույթ բայեր, բ) պարագաառությամբ եռարժույթ բայեր:

Պարագաառությամբ միարժույթ չեզոք սեռի բայերը գերազանցապես ցույց են տալիս դադար և պարտադիր կերպով ենթադրում ու պահանջում են անմիջական կամ միջնորդական կառավարման եղանակով կապակցված բուն

տեղի պարագա:

Պարագաառությամբ եռարժույթ բայերի դեպքում հաճախադեպ են այն կառույցները, որոնցում բառային արտահայտություն ունեն միայն սկզբնակետի կամ միայն վերջնակետի տեղի պարագաները: Համեմատաբար սակավ են հանդիպում միայն անցման տեղի պարագայով կառույցներ:

Վերոնշյալի համեմատությամբ առավել սակավադեպ են այն նախադասությունները, որոնցում չեզոք սեռի՝ պարագաառությամբ եռարժույթ բայը կարողանա պահանջել ենթադրվող երեք պարագա ակտանտներից երկուսը: Այս դեպքում էլ համեմատաբար հաճախադեպ են այն կառույցները, որոնցում բառային արտահայտություն ունեն սկզբնակետի և վերջնակետի տեղի պարագաները: Դրան հակառակ՝ անհամեմատ սակավաթիվ են սկզբնակետի ու անցման և անցման ու վերջնակետի տեղի պարագաներով կառույցները:

Միաժամանակ երկու տեղի պարագայով արտահայտված նախադասություններում բայի կապակցումը տվյալ պարագաներին կատարվում է տարբեր կերպ. սկզբնակետի տեղի պարագան առավելապես հանդիպում է անմիջական կառավարմամբ, իսկ անցման և վերջնակետի տեղի պարագաները՝ և՛ անմիջական, և՛ միջնորդական:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Աբրահամյան Ս., Առաքելյան Վ., Քոսյան Վ. (1979), Հայոց լեզու, 2-րդ մաս, Շարահյուսություն, Երևան, «Լույս» հրատ.:
2. Առաքելյան Վ. (1958), Հայերենի շարահյուսություն, հ. Ա, Երևան, Հայկական ՍՍՌ ԳԱ հրատ.:
3. Ասատրյան Մ. (1987), Ժամանակակից հայոց լեզու, Շարահյուսություն, Երևան, Երևանի համալսարանի հրատ.:
4. Գյուլբուդաղյան Ս. (1988), Ժամանակակից հայերենի շարահյուսություն. Պարզ նախադասություն, Երևան, Երևանի համալսարանի հրատ.:
5. Զահուկյան Գ. (1974), Ժամանակակից հայերենի տեսության հիմունքները, Հայկական ՍՍՀ ԳԱ հրատ., Երևան:

6. **Քոսյան Վ. (1975)**, Ժամանակակից հայերենի բառակապակցությունները, Երևան, Հայկական ՍՍՀ ԳԱ հրատ.:

Բնագրային օրինակների սկզբնաղբյուրներ

1. **Բակունց Ա. (1986)**, Երկեր (ՀԴԳ), Երևան, «Սովետական գրող» հրատ.:
2. **Բակունց Ա. (1976)**, Երկեր չորս հատորով, հ. 1, Երևան, Հայկ. ՍՍՀ ԳԱ հրատ.:
3. **Բակունց Ա. (1979)**, Երկեր չորս հատորով, հ. 2, Երևան, Հայկ. ՍՍՀ ԳԱ հրատ.:
4. **Զորյան Ս. (1977)**, Երկերի ժողովածու, հ. 1, Երևան, «Սովետական գրող» հրատ.:
5. **Զորյան Ս. (1980)**, Երկերի ժողովածու, հ. 4, Երևան, «Սովետական գրող» հրատ.:
6. **Զորյան Ս. (1983)**, Երկերի ժողովածու, հ. 8, Երևան, «Սովետական գրող» հրատ.:
7. **Թումանյան Հ. (1989)**, Երկերի լիակատար ժողովածու 10 հատորով, հ. 3, Երևան, Հայաստանի ԳԱ հրատ.:
8. **Խեչոյան Լ. (2013)**, Պատմվածքներ, Երևան, Հեղինակային հրատ.:
9. **Մաթևոսյան Հ. (1985)**, Երկեր երկու հատորով, հ. 2, Երևան, «Սովետական գրող» հրատ.:
10. **Շիրվանզադե Ա. (1986)**, Երկեր հինգ հատորով, հ. 1, Երևան, «Սովետական գրող» հրատ.:
11. **Չաքենց Ե. (1955)**, Ընտիր երկեր, Երևան, Հայպետհրատ.:
12. **Սահյան Հ. (1976)**, Բանաստեղծություններ, հ. Ա, Երևան, «Հայաստան» հրատ.:
13. **Տերյան Վ. (1972)**, Երկերի ժողովածու չորս հատորով, հ. 1, Երևան, «Հայաստան» հրատ.:
14. **Տերյան Վ. (1973)**, Երկերի ժողովածու չորս հատորով, հ. 2, Երևան, «Հայաստան» հրատ.:

Բնագրային օրինակները ըստ

ԱՐԵՎԱԿ –ի (http://eanc.net/EANC/search/?interface_language=am)

REFERENCES

1. **Abrahamyan S., Arakelyan V., Kosyan V. (1979)**, Hayoc lezow, 2-rd mas, Sharahyowsowt'yown /The Armenian language, 2nd part, Syntax/, Yerevan, "Luys".
2. **Arakelyan V. (1958)**, Hayereni sharahyowsowt'yown /Syntax of the Armenian Language/, Vol. A, Yerevan, Armenian SSR SA.
3. **Asatryan M. (1987)**, Jhamanakakic hayoc lezow, Sharahyowsowt'yown /The Modern Armenian Language, Syntax/, Yerevan, Yerevan University Publishing House.
4. **Gyulbudaghyan S. (1988)**, Jhamanakakic hayereni sharahyowsowt'yown. Parz naxadasowt'yown /Syntax of Modern Armenian. Simple sentence/, Yerevan, Yerevan University Publishing House.
5. **Jahukyan G. (1974)**, Jhamanakakic hayereni sharahyowsowt'yown. Parz naxadasowt'yown /Basics of the Theory of Modern Armenian/, Yerevan, Armenian SSR GA Publishing House.
6. **Kosyan V. (1975)**, Jhamanakakic hayereni bar'akapakcowt'yownnery' /Phrases of Modern Armenian/, Yerevan, Armenian SSR SA Publishing House.

Sources of original examples

1. **Bakunts A. (1986)**, Erker (HDG) /Works (ACL)/, Yerevan, "Sovetakan Grogh" Publishing house.
2. **Bakunts A. (1976)**, Erker chors hatorov /Countries in four volumes/, volume 1, Yerevan, Armenian SSR SA Publishing House.
3. **Bakunts A. (1979)**, Erker chors hatorov /Countries in four volumes/, volume 1, Yerevan, Armenian SSR SA Publishing House.

4. **Zoryan S. (1977)**, Erkeri jhoghovac'ow /Collection of Works/, vol.1, Yerevan, "Sovetakan Grogh" Publishing House.
5. **Zoryan S. (1980)**, Erkeri jhoghovac'ow /Collection of Works/, vol.4, Yerevan, "Sovetakan Grogh" Publishing House.
6. **Zoryan S. (1983)**, Erkeri jhoghovac'ow /Collection of Works/, vol.8, Yerevan, "Sovetakan Grogh" Publishing House.
7. **Tumanyan H. (1989)**, Erkeri liakatar jhoghovac'ow 10 hatorov /The Complete Collection of Works in 10 volumes/, vol. 3, Yerevan, SA Publishing House of Armenia.
8. **Khechoyan L. (2013)**, Patmvac'qner /Stories/, Yerevan, Author's Edition.
9. **Matevosyan H. (1985)**, Erker erkow hatorov /Works in two volumes/, vol. 2, Yerevan, "Sovetakan Grogh" Publishing House.
10. **Shirvanzade A. (1986)**, Erker hing hatorov /Woorks in five volumes/, volume 1, Yerevan, "Sovetakan Grogh" Publishing house.
11. **Charents Y. (1955)**, Y'ntir erker /Selected works/, Yerevan, "Haypethrat".
12. **Sahyan H. (1967)**, Banasteghc'owt'yownner /Poems/, vol. A, Yerevan, Hayastan Publishing House.
13. **Teryan V. (1972)**, Erkeri jhoghovac'ow chors hatorov /Collection of Works in four volumes/, vol. 1, Yerevan, Hayastan Publishing House.
14. **Teryan V. (1973)**, Erkeri jhoghovac'ow chors hatorov /Collection of Works in four volumes/, vol. 2, Yerevan, Hayastan Publishing House.

Original copies according to:

of AREVAK http://eanc.net/EANC/search/?interface_language=am

Лала Гркиян

Адвербиальная валентность непереходных глаголов современного
армянского языка

Заключение

Ключевые слова и выражения: валентность, одновалентные непереходные глаголы, трехвалентные непереходные глаголы, сочетаемость, управление, прямое управление, обособованное управление, предложная конструкция.

В статье рассматривается одно из проявлений валентности непереходных глаголов в современном армянском языке – адвербиальная валентность (способность принимать обстоятельство), которая до сих пор не была предметом изучения. Именно это и определяет актуальность нашей работы. Изучение адвербиальной валентности непереходных глаголов позволит получить более полное представление о сочетаемости не только личных, но и безличных непереходных глаголов. Из всех непереходных глаголов современного армянского языка мы рассматриваем только те глаголы, которые могут подразумевать и требовать сочетания с обстоятельством или обстоятельствами путем сильного управления, как прямого, так и обособованного. Сочетаемость непереходных глаголов с обстоятельством путем примыкания или слабого управления не представляет интереса с точки зрения изучения адвербиальной валентности. Изучение адвербиальной валентности непереходных глаголов в современном армянском языке показывает, что не у всех глаголов есть способность сочетаться с обстоятельством. Среди непереходных глаголов преобладают те, у которых отсутствуют способность сочетаться с обстоятельством. Часть последних отличается объектной валентностью, в то время как другие не имеют ни объектной, ни адвербиальной валентности. В конце статьи мы сделали ряд выводов, которые вытекающих из теоретических положений работы.

Lala Grkikyan

Adverbial Valence of Intransitive Verbs in the Modern Armenian language

Conclusion

Key words and expressions: *valency, univalent intransitive verbs, thivalent intransitive verbs, compatibility, government, direct government, indirect government, prepositional construction.*

The article examines one of the manifestations of the valency of intransitive verbs in the Modern Armenian language - adverbial valency (the ability to accept an adverbial modifier), which has not been the subject of study so far. This is what determines the relevance of the study. Studying the adverbial valency of intransitive verbs will provide a more complete understanding of the compatibility of not only personal, but also impersonal intransitive verbs. Of all the intransitive verbs of the Modern Armenian language, only those verbs are considered that can imply and require combination with an adverbial modifier or an adverbial modifiers through strong government, both direct and indirect (mediated). Combination of intransitive verbs with an adverbial modifier by means of association or weak government is not of interest from the point of view of studying adverbial valency.

The study of the adverbial valency of intransitive verbs in the Modern Armenian language shows that not all verbs have the ability to be combined with an adverbial modifier. Among intransitive verbs, those that lack the ability to combine with adverbial modifiers prevail. Some of the latter are distinguished by objective valency, while others have neither objective nor adverbial valency. At the end of the article, we made a number of conclusions arising from the theoretical provisions of the work.

Լալա Գրիկյան – ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնի հայցորդ, Գյումրիի թիվ 1 ավագ դպրոցի հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչուհի: Գիտական հետաքրքրությունը՝ ժամանակակից հայոց լեզվի շարահյուսություն: Հեղինակ է 5 հոդվածի, grkikyan999@gmail.com

Լալա Գրիկյան – соискатель Ширакского центра арменоведческих исследований НАН РА, учитель армянского языка и литературы Гюмрийской старшей школы № 1. Научные- интересы: синтаксис современного армянского языка. Автор 5 статей.

grkikyan999@gmail.com

Lala Grkikyan – SCAS NAS RA Degree Competitor, Gyumri High School №1 Teacher of the Armenian Language and Literature Scientific interests: Syntax of Modern Armenian. Author of 5 articles. grkikyan999@gmail.com